

MEEDOEN EN VERTROUWEN IN FRYSLÂN IN 2023

/ maart 2023

In aanloop naar de verkiezingen voor de Provinciale Staten van 15 maart 2023, heeft Planbureau Fryslân onder leden van het burgerpanel 'Panel Fryslân' een enquête uitgezet met als onderwerp 'Meedoen en vertrouwen'.

In dit feitenblad presenteren wij de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek. De resultaten zijn onderverdeeld in een aantal subthema's. Als eerste wordt besproken hoe onze panelleden denken over de Friese politiek. Daarna volgt een samenvatting van wat panelleden de belangrijkste manieren vinden om bij beleid betrokken te worden. Vervolgens wordt in beeld gebracht hoe vertrouwen van onze panelleden in de politiek en andere overheidsinstanties zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en wat de belangrijkste redenen zijn voor panelleden om de politiek in meerdere of mindere mate te vertrouwen. Tot slot tonen we een overzicht van de mate waarin panelleden gebruik maken van verschillende soorten media voor het volgen van nieuws en actualiteit.

Uit het onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de provinciale politiek stabiel hoog is, terwijl het vertrouwen in de landelijke politiek afneemt. Daarnaast stijgt de interesse voor de provinciale politiek. Hierbij speelt mee dat de provinciale overheid aan zet is bij belangrijke thema's als de toekomst van de landbouw, stikstof, bereikbaarheid en wonen. Friezen zijn ontevreden over landelijke politiek als het gaat om aandacht voor en interesse in Fryslân.

OVER PANEL FRYSLÂN

Panel Fryslân bestaat uit zo'n 7.000 inwoners van Fryslân die zesmaal per jaar een online vragenlijst ontvangen over verschillende maatschappelijke thema's die spelen in de provincie. Mensen kunnen zich niet zelf aanmelden voor dit burgerpanel, maar worden via aselecte steekproeven geselecteerd en uitgenodigd deel te nemen.

Deze publicatie is voornamelijk gebaseerd op de vragenlijst 'Meedoen en vertrouwen' die de leden van Panel Fryslân tussen 25 januari en 21 februari 2023 konden invullen. Aan dit onderzoek hebben 3034 Panel Fryslân-leden deelgenomen (43% van het panel).

Een uitgebreide onderzoeks-
verantwoording vindt u hier. >>

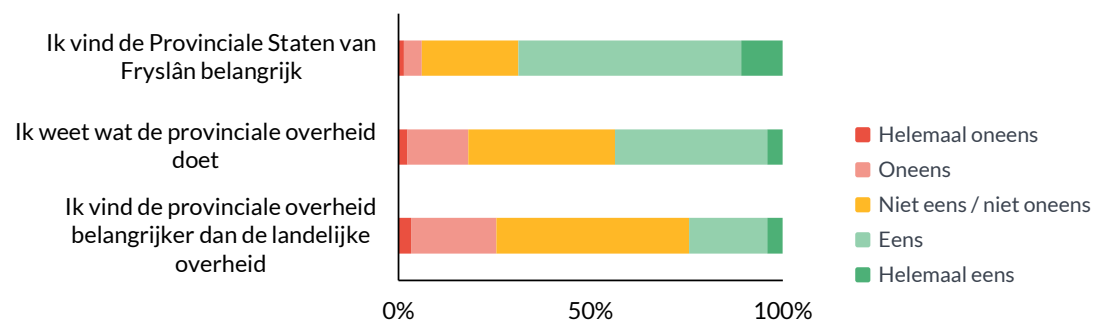

// (Friese) politiek

Onze panelleden is een aantal vragen gesteld om de waarde die ze hechten aan de provinciale politiek te achterhalen. De uitkomsten zijn te vinden in Figuur 1. Een ruime meerderheid (69%) is het (helemaal) eens met de stelling “Ik vind de Provinciale Staten van Fryslân belangrijk.” Dit percentage is opvallend veel hoger dan het percentage panelleden dat zegt te weten wat de provinciale overheid doet (44% is het (helemaal) eens met deze stelling). Wellicht speelt de recente decentralisatie en de daarmee gepaard gaande verschuiving van overheidstaken van de landelijke naar de lokale en provinciale politiek hier een rol in.

Om het belang dat panelleden aan de provinciale overheid schenken in perspectief te kunnen plaatsen, is hen ook gevraagd of ze de provinciale overheid belangrijker vinden dan de landelijke overheid. Over deze stelling zijn panelleden verdeeld: een kwart van hen is het eens, maar een even groot deel is het oneens met deze stelling, terwijl ongeveer de helft van de panelleden een neutraal antwoord geeft.

>> Figuur 1. Mate waarin panelleden belang hechten aan de provinciale overheid

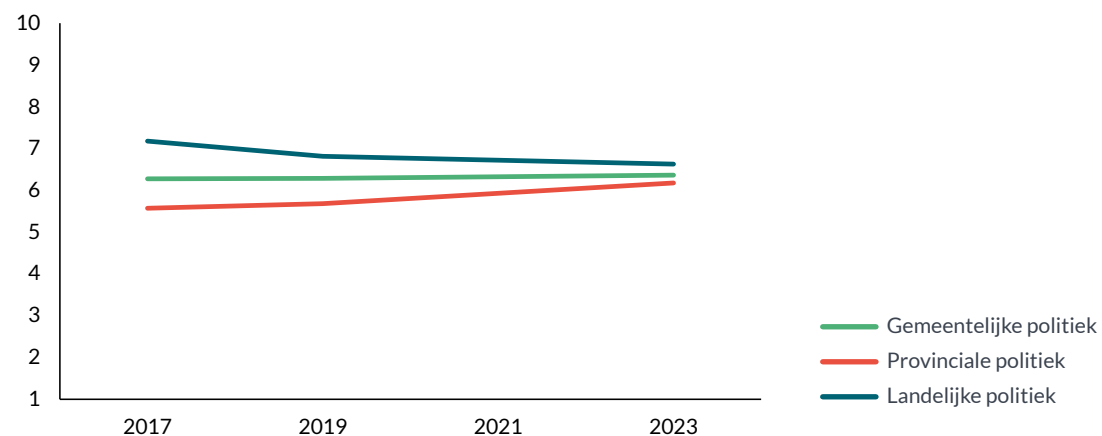

De panelleden is ook gevraagd om op een schaal van 1 tot en met 10 aan te geven in hoeverre ze geïnteresseerd zijn in respectievelijk de gemeentelijke, provinciale en landelijke politiek. Deze vraag is leden van panel Fryslân in 2017 en 2019 op exact dezelfde wijze voorgelegd, waardoor resultaten door de tijd met elkaar kunnen worden vergeleken. Een samenvatting van deze resultaten wordt gepresenteerd in Figuur 2. Aan deze figuur valt ook een aantal zaken op. Ten eerste dat panelleden gemiddeld genomen redelijk geïnteresseerd zijn in verschillende nationale politieke bestuurslagen: de gemiddelde interesse per bestuurslaag varieert alle jaren tussen de 5,6 (interesse in provinciale politiek in 2017) en 7,2 (interesse in landelijke politiek in 2017). Hiernaast blijkt dat panelleden in alle jaren waarin interesse is uitgevraagd, gemiddeld genomen meer interesse hebben in respectievelijk landelijke en gemeentelijke dan in provinciale politiek. Echter, deze verschillen lijken in 2017 een stuk groter dan in 2023. Dit komt doordat interesse in landelijke politiek iets af lijkt te nemen, terwijl interesse in provinciale politiek iets lijkt te zijn toegenomen.

>> Figuur 2. Interesse in gemeentelijke, provinciale en landelijke politiek door de tijd

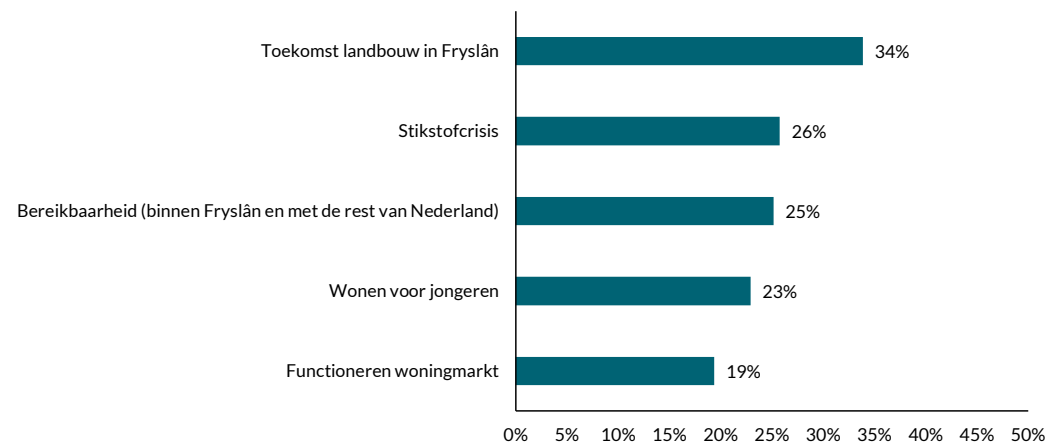

Een mogelijke verklaring voor dit afnemende verschil in interesse in landelijke vergeleken met provinciale politiek, is te vinden in Figuur 3. Dit figuur bevat een samenvatting van de belangrijkste thema's die volgens panelleden op dit moment in Fryslân spelen. Deze informatie is opgehaald door panelleden een lijst met 22 mogelijke thema's voor te leggen, waarvan ze maximaal drie mochten kiezen. Figuur 3 geeft de 5 thema's weer die door de meeste panelleden zijn aangevinkt. De top 5 belangrijkste thema's bestaat uit zaken die zich afspelen in het ruimtelijk domein.

De toekomst van de landbouw in Fryslân en de stikstofcrisis worden door panelleden als belangrijkste thema's aangedragen. Aangezien de provinciale overheid voor een belangrijk deel verantwoordelijk is voor de uitvoering van het landelijke stikstofbeleid, zou dit kunnen verklaren waarom de interesse in de provinciale politiek in vergelijking met 2017 lijkt te zijn toegenomen. In 2017 was de stikstofcrisis een minder prominent thema in het Nederlandse politieke debat.

➤➤ Figuur 3. Vijf belangrijkste thema's die volgens panelleden momenteel in Fryslân spelen

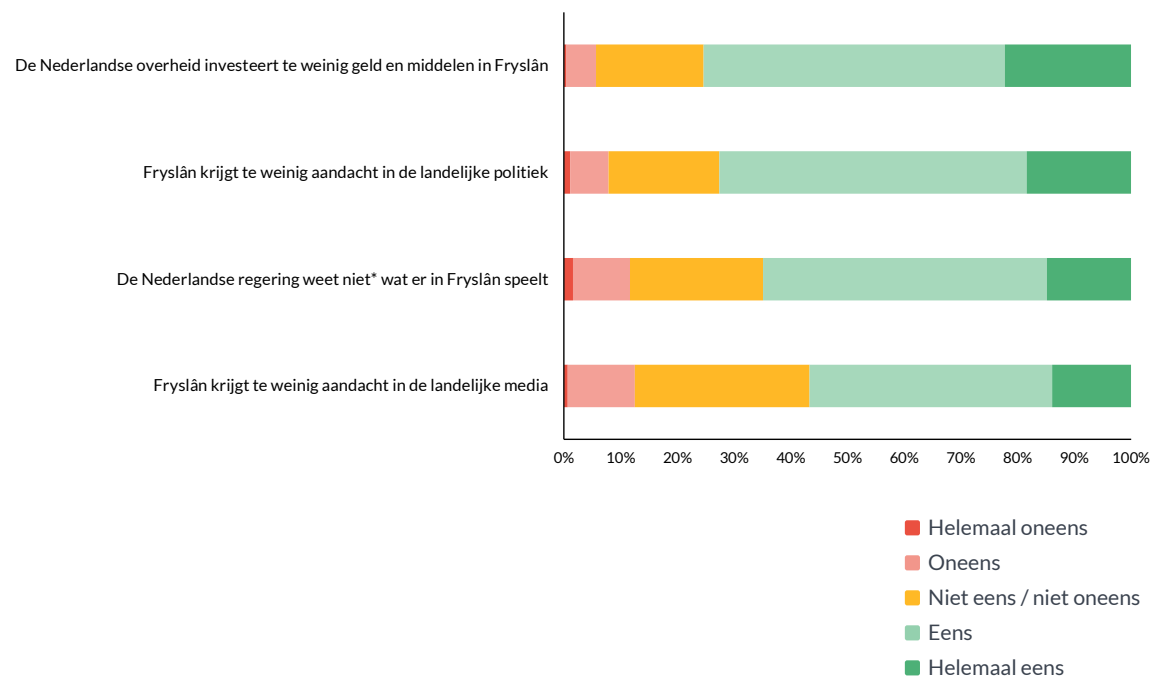

In analyses van de Nederlandse democratie wordt vaak gesproken over de kloof tussen 'Den Haag' en de periferie die in de meer landelijke provincies van het land zou worden ervaren. Om te achterhalen in welke mate deze kloof door inwoners van Fryslân wordt ervaren, is panelleden een aantal stellingen voorgelegd over de aandacht voor Fryslân in de landelijke media en politiek. De antwoorden op deze stellingen zijn samengevat in Figuur 4.

Uit de figuur blijkt dat panelleden met name ontevreden zijn over de aandacht voor en interesse in Fryslân in de landelijke politiek. Een ruime meerderheid, variërend tussen de 65 en 75 procent, is het (helemaal) eens met de stellingen "De Nederlandse overheid investeert te weinig geld en middelen in Fryslân", "Fryslân krijgt te weinig aandacht in de landelijke politiek" en "De Nederlandse regering weet wat er in Fryslân speelt". Ook over de aandacht voor de provincie in de landelijke media zijn veel mensen kritisch, ruim de helft van de panelleden vindt dat Fryslân hierin te weinig aandacht krijgt.

➤ Figuur 4. Mate waarin panelleden vinden dat er voldoende investeringen in, aandacht voor en interesse voor Fryslân zijn in landelijke politiek en media

// Betrokkenheid bij beleid

De verkiezingen voor de Provinciale Staten 2023, zijn één van de belangrijkste manieren om burgers te betrekken bij de democratie en overheidsbeleid. Er zijn echter ook alternatieve wijzen waarop burgers bij beleid betrokken kunnen worden. Om inzicht te krijgen in de vormen van burgerparticipatie die onze panelleden het belangrijkste vinden, zijn hen hierover twee vragen voorgelegd. In beide vragen is panelleden een reeks mogelijkheden om burgers te betrekken bij beleid voorgelegd. Dit betrof zowel 'traditionele' instrumenten voor burgerparticipatie, zoals verkiezingen of de mogelijkheid tot het indienen van een zienswijze, als 'alternatieve' instrumenten zoals burgerberaden of digitale peilingen. Panelleden konden eerst aangeven wat zij de drie belangrijkste vormen om burgers bij beleid te betrekken vonden. Daarna konden ze voor alle mogelijkheden tot burgerparticipatie aangeven of ze hier aan mee zouden doen of al doen.

Opvallend is dat panelleden gemiddeld vaker alternatieve instrumenten zoals burgerberaden en initiatieven als belangrijkst aanmerken dan traditionele instrumenten als verkiezingen en referenda. Bij de interpretatie van deze resultaten moet in ogenschouw worden genomen dat hier mogelijk sprake is van een selectie-effect. Onze panelleden zijn burgers die vrijwillig zijn ingegaan op een uitnodiging om lid te worden van Panel Fryslân, een vorm van een burgerpanel, zij het één zonder politiek mandaat. Ons panel bestaat daardoor uit leden die een dergelijke vorm van burgerparticipatie belangrijk vinden. Dit selectie-effect verklaart wellicht ook voor een deel het hoge percentage panelleden dat zegt deel te nemen of deel te willen nemen aan regelmatige digitale peilingen.

In onder andere de landelijke politiek wordt geopperd dat het referendum vaker en met een groter politiek mandaat zou moeten worden ingezet. Ongeveer een kwart van de panelleden ziet dit als één van de drie belangrijkste mogelijkheden tot burgerparticipatie. Dit is bijvoorbeeld minder vaak dan andere bestaande instrumenten, zoals de mogelijkheid om in beroep te gaan tegen genomen besluiten, inspraakavonden en inspraakmogelijkheden tijdens commissie- en raadsvergaderingen.

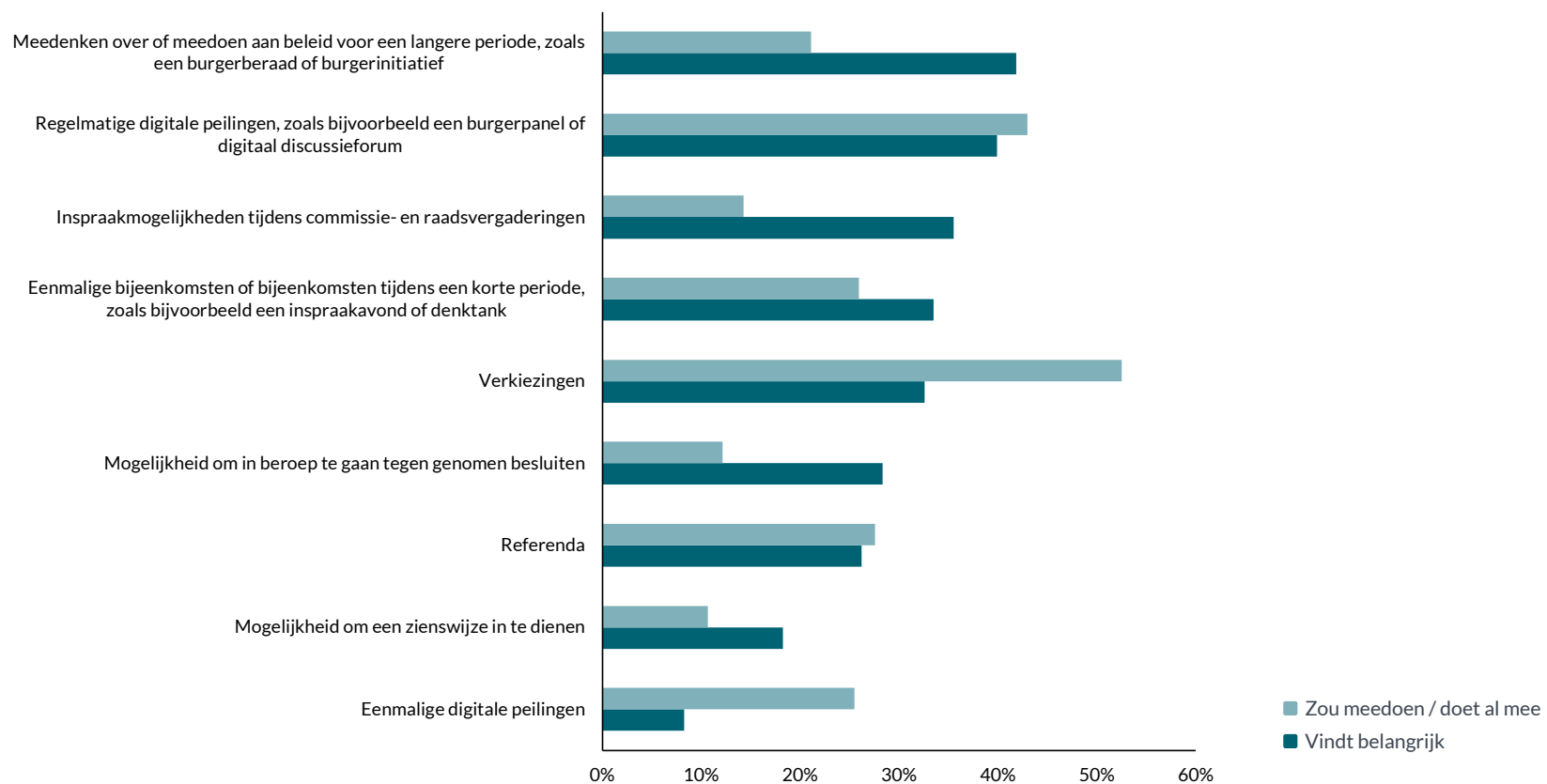
Een ander opvallend contrast is dat het aandeel panelleden dat bereid is deel te nemen aan mogelijkheden die een grotere investering vereisen, zoals burgerberaden, inspraakmogelijkheden tijdens raadsvergaderingen en mogelijkheden om zienswijzen of bezwaarberoepen in te dienen, een stuk lager is dan het aandeel panelleden dat deze instrumenten als belangrijkste participatiemogelijkheden beschouwt.

Iets meer dan de helft van de panelleden geeft aan dat hij of zij meedoet of zou meedoen aan verkiezingen. Dit aandeel is lager dan het opkomstpercentage bij landelijke verkiezingen. Wellicht is dit verschil te verklaren doordat mensen alleen hebben aangevinkt mee te doen aan verkiezingen, wanneer ze dit doen voor verkiezingen in alle bestuurslagen.

>> Figuur 5. Belangrijkste instrumenten voor burgerparticipatie volgens panelleden

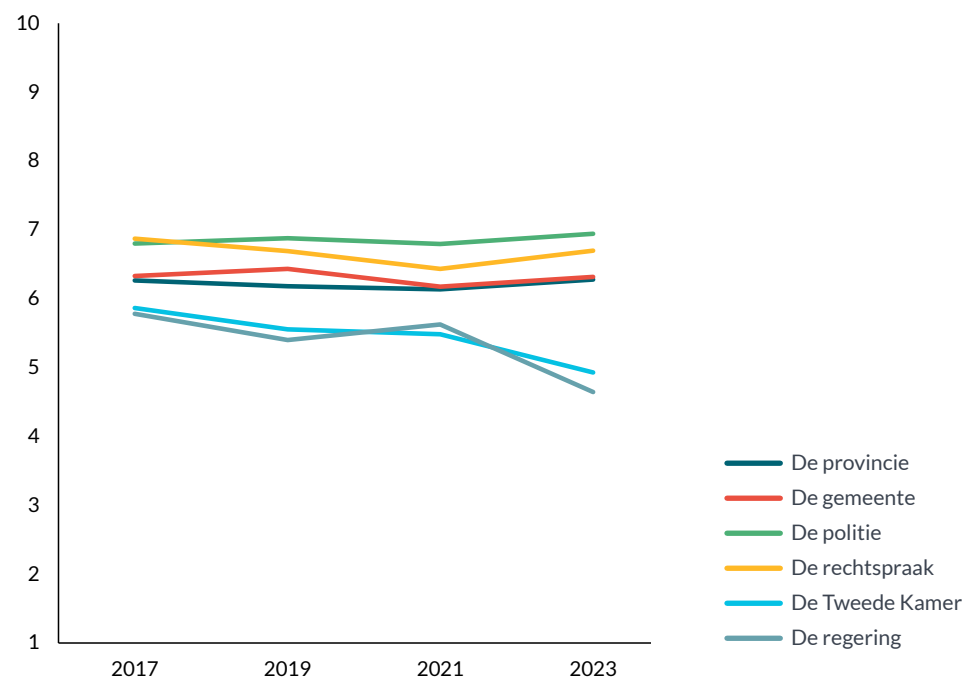
// Vertrouwen in politiek en andere overheidsinstanties

De mate van vertrouwen in politieke instituten en andere overheidsinstanties, is een belangrijke graadmeter voor de stand van de Nederlandse democratie. In het Nederlandse publieke debat worden vaak zorgen geuit over een dalende mate van vertrouwen in 'de politiek', die in landelijk bevolkingsonderzoek naar voren komt.

Om de mate van vertrouwen in de politiek en andere publieke instanties ook in Fryslân goed in kaart te kunnen brengen, wordt deelnemers aan panel Fryslân iedere twee jaar gevraagd in hoeverre (1-10) men vertrouwen heeft in verschillende politieke bestuurslagen en andere instanties. Figuur 6 geeft weer hoe vertrouwen in verschillende Nederlandse bestuurslagen, maar ook de politie en rechtspraak zich in Fryslân sinds 2017 heeft ontwikkeld.

Vertrouwen in niet-politieke instanties zoals de politie en rechtspraak, is onder panelleden iets hoger dan vertrouwen in politieke bestuurslagen. Daarnaast valt op dat panelleden gemiddeld meer vertrouwen hebben in gemeente en provincie dan in landelijke politieke instituten als de regering en de Tweede Kamer. Waar het vertrouwen in politiek, rechtspraak, gemeente en provincie gemiddeld genomen ongeveer stabiel is sinds 2017, is het vertrouwen in de regering en Tweede Kamer sinds 2017 met gemiddeld een punt gedaald.

>> Figuur 6. Vertrouwen in instituties door de tijd

// Redenen voor vertrouwen

Om te onderzoeken waarom sommige mensen meer of minder vertrouwen hebben in politieke instituten dan andere, is hierop een verdiepende analyse uitgevoerd. Vertrouwen in politieke instanties hangt binnen personen sterk samen: mensen die veel vertrouwen hebben in de gemeente, hebben meestal ook veel vertrouwen in de provincie en landelijke politiek. Daarom is eerst een maat voor vertrouwen in de politiek in 2023 gecreëerd door per panellid het gemiddelde vertrouwen in provincie, gemeente, Tweede Kamer en regering te berekenen. Vervolgens is geanalyseerd¹ in hoeverre verschillende in onderzoek en publiek debat genoemde verklaringen voor vertrouwen in de politiek of een gebrek daaraan, dit gemiddelde vertrouwen in politieke instituties verklaren.

De drie factoren die als sterkste voorspeller van vertrouwen in de politiek uit de bus komen, zijn de mate waarin panelleden politici eerlijk vinden, de mate waarin men denkt dat (provinciale) politici bekwaam zijn en weten wat ze doen, en de mate waarin mensen zich gehoord voelen door de politiek.

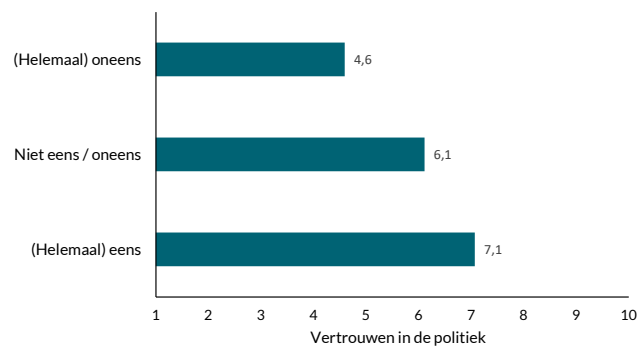
Een grafische weergave van de samenhang tussen deze factoren en vertrouwen in de politiek is te vinden in Figuren 7, 8 en 9. Panelleden die het (helemaal) eens zijn met de stelling “Politici zijn eerlijk”, hebben gemiddeld veel meer vertrouwen in de politiek dan panelleden die het met deze stelling (helemaal) oneens zijn. Iets vergelijkbaars geldt voor de stelling “De meeste provinciale politici zijn bekwaame mensen die weten wat ze doen” en “Ik voel mij gehoord door de politiek”: Gemiddeld vertrouwen is onder mensen die deze stellingen onderschrijven veel hoger dan onder mensen die het hier niet mee eens zijn.

¹ Dit is gedaan door een lineaire regressieanalyse uit te voeren. In deze regressieanalyse was de afhankelijke variabele gemiddeld politiek vertrouwen. Als mogelijke voorspellers voor dit gemiddelde vertrouwen zijn als onafhankelijke variabelen geslacht (man/vrouw), opleidingsniveau (laag/midden/hoog), leeftijdscategorie (18-34/35-49/50-64/65+) en antwoorden op de stellingen “Ik voel mij gehoord door de politiek”, “De provincie doet onvoldoende voor mensen zoals ik”, “De meeste provinciale politici zijn bekwaame mensen die weten wat ze doen”, “De provincie is in staat maatschappelijke problemen op te lossen”, “Politici beloven meer dan ze kunnen waarmaken”, “Politici zijn eerlijk”, “Politici zijn zakkenvullers”, “Politici houden elkaar de hand boven het hoofd”, de dilemma’s “De Nederlandse overheid heeft een goed beeld van problemen in de samenleving/De Nederlandse overheid is zich onvoldoende bewust van problemen in de samenleving”, “De Nederlandse overheid heeft teveel vertrouwen in haar burgers/De Nederlandse overheid is te wantrouwend naar haar burgers”, “De politiek probeert vooral problemen van mensen aan de onderkant van de samenleving op te lossen/De politiek luistert vooral naar machtige mensen, groepen en bedrijven.” en stellingen “De Nederlandse regering weet wat er in Fryslân speelt” en “Fryslân krijgt te weinig aandacht in de landelijke media” in het regressiemodel gestopt.

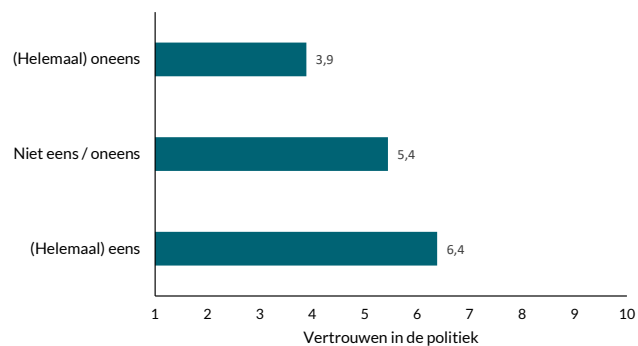
>> Figuur 7. Vertrouwen in de politiek naar antwoorden op stelling:

“Politici zijn eerlijk”

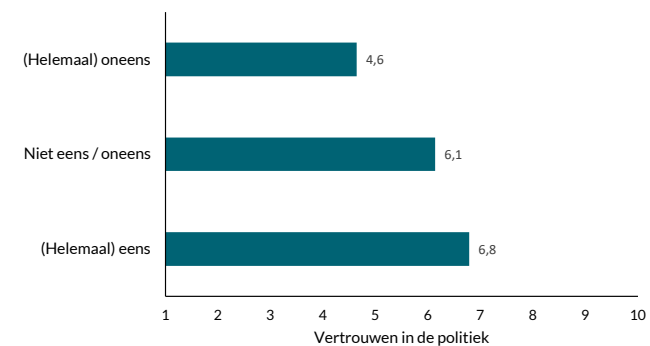
>> Figuur 8. Vertrouwen in de politiek naar antwoorden op de stelling:

“De meeste provinciale politici zijn bekwame mensen die weten wat ze doen”

>> Figuur 9. Vertrouwen in de politiek naar antwoorden op de stelling :

“Ik voel mij gehoord door de politiek”

// Wat voor en welke media gebruiken panelleden voor het volgen van nieuws en actualiteiten?

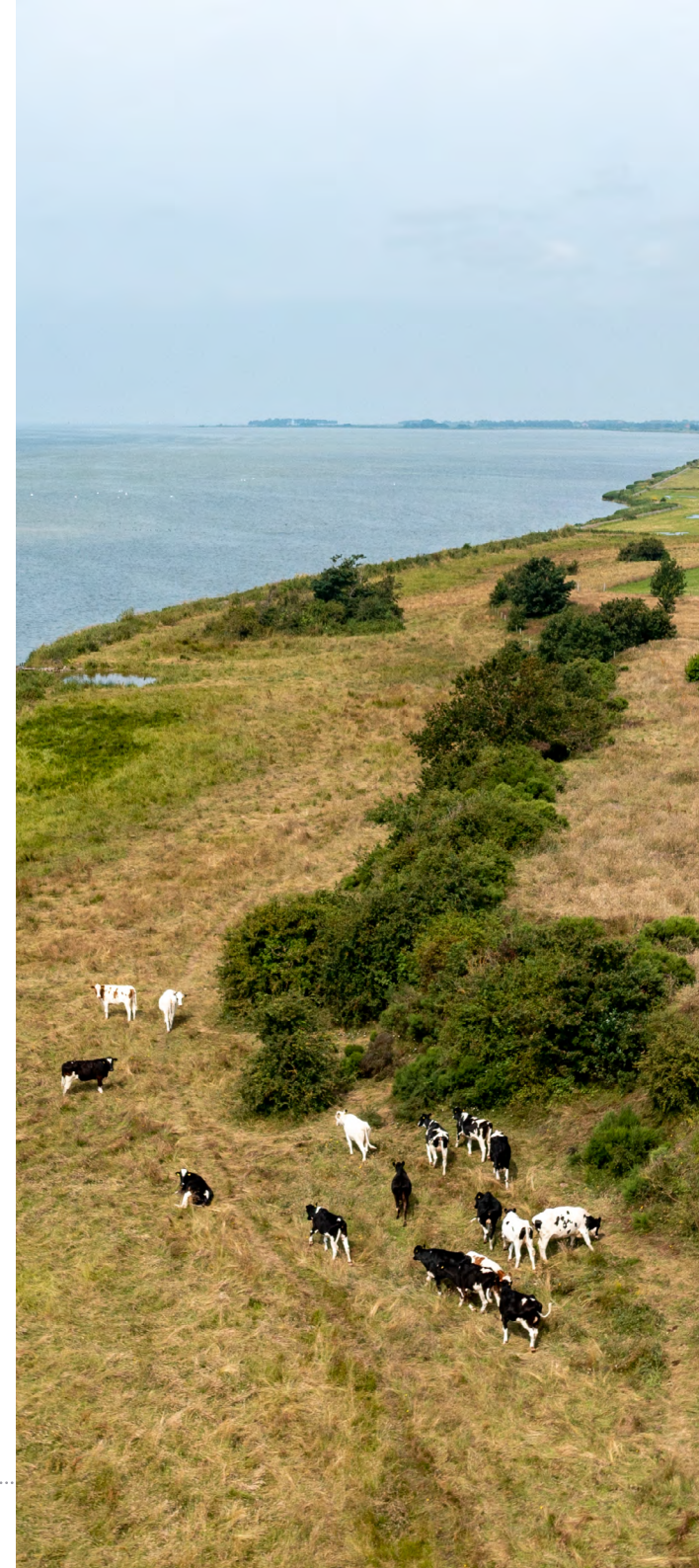
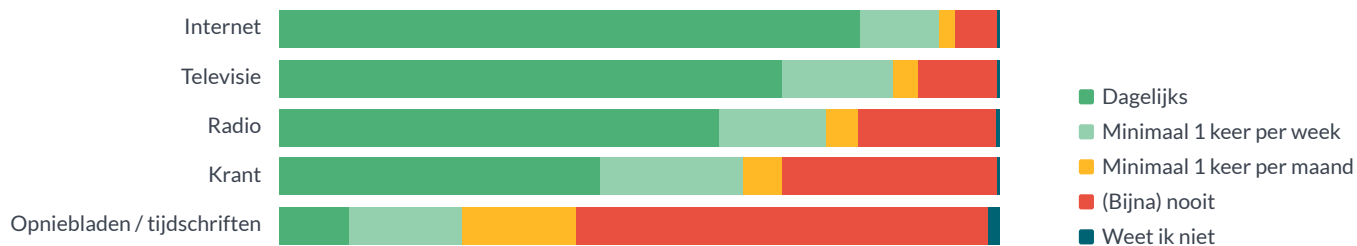
Met de opkomst van het internet en de diversificatie van het medialandschap is het aantal platformen waarop het nieuws gevolgd kan worden geëxplodeerd.

Om meer zicht te krijgen op de media die leden van panel Fryslân gebruiken om het nieuws en actualiteiten te volgen, is hen een aantal vragen hierover voorgelegd. Ten eerste is gevraagd of en hoe vaak men gebruik maakt van internet, televisie, radio, krant en opiniebladen voor het volgen van nieuws. Een samenvatting van de antwoorden op deze vraag is te vinden in Figuur 10. Het internet is het meest gebruikte medium voor het volgen van nieuws, meer dan 90 procent van de panelleden maakt hier minimaal wekelijks gebruik van. Ook televisie, radio en krant worden veel gebruikt voor het volgen van nieuws en actualiteit.

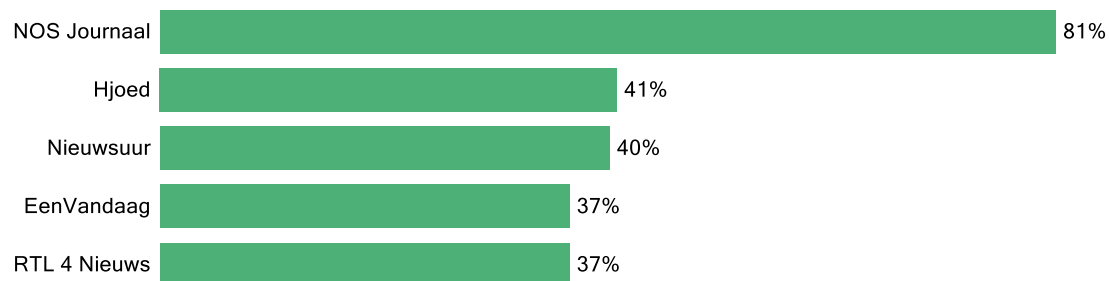
Panelleden die minimaal maandelijks gebruik maakten van internet, televisie en de krant voor het volgen van nieuws en actualiteiten, is vervolgens gevraagd welke platformen dan gebruikt worden voor het volgen van nieuws. Op televisie is het NOS-journaal het programma dat verreweg het meeste regelmatig wordt bekeken. Daarnaast is opmerkelijk dat een groot deel van de panelleden nieuws en actualiteiten volgt via sociale media.

Verder valt voor zowel televisie, krant en internet op, dat een groot deel van de panelleden, in ieder geval met enige regelmaat, regionale media gebruikt voor het volgen van het nieuws. Wat kranten betreft, springt de Leeuwarder Courant als regionaal dagblad met het grootste lezersbereik eruit. Wat hierbij mee zou kunnen spelen is dat in ieder geval een deel van de artikelen van de Leeuwarder Courant, maar ook andere kranten, tegenwoordig gratis via internet te lezen is. Bij de interpretatie van de percentages van Figuren 10, 11, 12 en 13 moet daarnaast in het achterhoofd gehouden worden dat leden van panel Fryslân wellicht bovengemiddeld betrokken zijn bij zowel maatschappelijk thema's in het algemeen als de Friese actualiteit in het bijzonder. De in deze figuren gepresenteerde percentages zouden het gebruik van (Friese) nieuwsmedia dus kunnen overschatten.

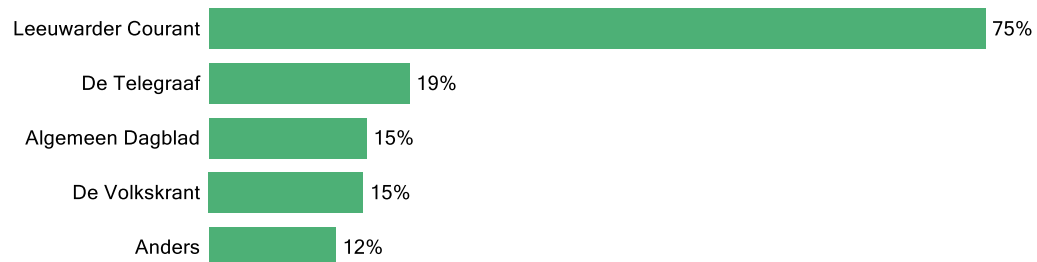
>> Figuur 10. Gebruik media voor het volgen van nieuws en actualiteiten

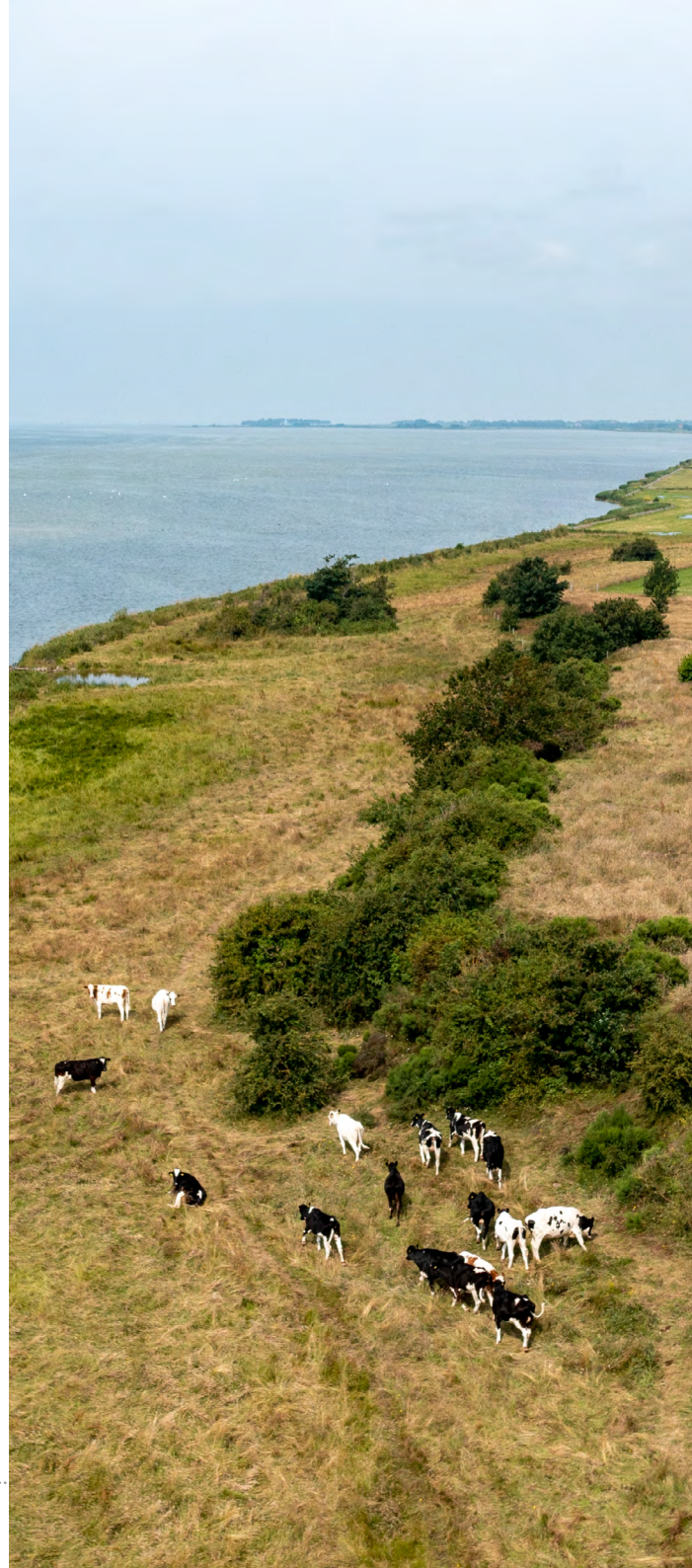
>> **Figuur 11. Nieuws- en actualiteitenprogramma's die regelmatig gekeken worden door panelleden die minimaal maandelijks via televisie nieuws en actualiteiten volgen**

>> **Figuur 12. Kranten die regelmatig gelezen worden door panelleden die minimaal maandelijks via de krant nieuws en actualiteiten volgen**

>> **Figuur 13. Internetplatformen die worden gebruikt door panelleden die minimaal maandelijks nieuws en actualiteiten via internet volgen**

Meer weten over dit onderzoek?
Neem contact op met Chaïm la Roi,
claroi@planbureau Fryslân.nl

Planbureau Fryslân
Doelestraat 8a
8911 DX Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@fsp.nl
www.fsp.nl